

Prostytucja dziecięca – aspekty prawne¹

W niniejszym opracowaniu autorki dokonują analizy obowiązujących przepisów prawa polskiego, międzynarodowego oraz europejskiego dotyczących odpowiedzialności za korzystanie z usług seksualnych małoletnich, nakłanianie do świadczenia tych usług, czerpania z nich korzyści, a także za prostytuowanie się osób poniżej lat 18. Wskazują także na niewykonane dotychczas zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie penalizacji niektórych z wyżej wymienionych czynów.

1. Analiza stanu prawnego obowiązującego w Polsce

Od odpowiedzialności osoby doprowadzającej do uprawiania prostytucji, ułatwiającej ten proceder lub czerpiącej z niego korzyści

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny² odnosi się do prostytucji w dwóch artykułach: 203 i 204 kk.

1. Zgodnie z art. 203 kk, zabronione pod groźbą kary jest doprowadzanie innej osoby do uprawiania prostytucji następującymi środkami: przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub przez wykorzystanie stosunku zależności lub krytycznego położenia pokrzywdzonego. Czyn ten zagrożony jest karą pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Jak wskazuje się w doktrynie, prostytucja jest procederem polegającym na zaspokajaniu potrzeb seksualnych innych ludzi przez zaangażowanie w to własnego ciała i za zapłatą. Podaje się jako dodatkowe kryterium brak zaangażowania uczuciowego oraz brak możliwości swobodnego wyboru partnera, tj. oddanie swego ciała do dyspozycji każdemu, kto za to zapłaci (Filar 2010, s. 1148). Podkreśla się jednocześnie, że prostytucją nie są

jednorazowe czy okazjonalne kontakty seksualne, chociażby wiązały się z nimi doraźne korzyści, ani też prowadzenie „rozwiązłego” trybu życia, nie traktowanego jednak jako sposób zarobkowania (Marek 2007).

Jak wskazuje się w piśmiennictwie, użyty w art. 203 kk termin „doprowadzenie” oznacza spowodowanie określonymi środkami (przemocą, groźbą bezprawną itp.) takiego stanu rzeczy, w którym osoba nieuprawiająca prostytucji rozpocznie jej uprawianie lub osoba prostytuująca się, która chce się z tego wycofać, zmuszona jest do kontynuowania uprawiania prostytucji (Filar 2010, s. 1148). Zatem istotą zachowania sprawcy jest działanie wbrew woli osoby pokrzywdzonej.

Należy podkreślić, że przepis ten nie odnosi się do konkretnej grupy pokrzywdzonych — nie uzależnia ani karalności, ani surowszej kary ww. zachowań sprawcy od wieku pokrzywdzonego.

¹ Stan prawny na 2 grudnia 2010 r.

² Dz.U. z 1997 Nr 88, poz. 553 ze zm.; dalej jako: kk.

2. Zgodnie z art. 204 kk, penalizacji podlegają także następujące działania:

- a) nakłanianie innej osoby do uprawiania prostytucji w celu osiągnięcia korzyści majątkowej (§ 1 — stręczycielstwo);
- b) ułatwianie innej osobie uprawiania prostytucji w celu osiągnięcia korzyści majątkowej (§ 1 — kuplerstwo);
- c) czerpanie korzyści majątkowej z uprawiania prostytucji przez inną osobę (§ 2 — sutenerstwo).

Czyny te zagrożone są karą pozbawienia wolności do lat 3.

Artykuł 204 kk przewiduje w § 3 typ kwalifikowany przestępstw wyżej wymienionych. Mianowicie sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10, gdy pokrzywdzonym czynem z art. 204 § 1 lub § 2 kk jest małoletni (osoba do 18. roku życia).

Ad. a) W doktrynie podkreśla się, że „nakłanianie” odnosi się zarówno do rozpoczęcia uprawiania prostytucji, jak i do kontynuowania uprawiania prostytucji (Piórkowska-Flieger 2007, s. 784).

Ad. b) Ułatwianie obejmuje wszelkie czynności, które obiektywnie stwarzają warunki sprzyjające uprawianiu prostytucji, np. wynajmowanie pomieszczenia w celu świadczenia tam usług seksualnych przez inną osobę, przywożenie na miejsce osób, które chcą korzystać z takich usług (Piórkowska-Flieger 2007, s. 784).

Ad. c) W piśmiennictwie wskazuje się, iż sutenerstwem jest także czerpanie korzyści z uprawiania prostytucji przez inną osobę, nawet wtedy, gdy korzyści te przekazywane są sprawcy z woli pokrzywdzonego (tj. dobrowolnie) (Piórkowska-Flieger 2007, s. 784).

Jak wynika z przedstawionego zestawienia, penalizacja art. 203 i art. 204 kk obejmuje takie działania, które co do zasady charakteryzują się pewną ciągłością (prostytucja ujmowana jest jako proceder, a nie jednorazowe zdarzenie, natomiast działania sprawcy mają charakter wielokrotny i rozciągnięty w czasie). Ponadto, tylko w wypadku art. 204 kk wprowadza się typ kwalifikowany, którego znamieniem kwalifikującym jest wiek pokrzywdzonego, tzn. jego małoletniość.

Odpowiedzialność osoby korzystającej z usług seksualnych małoletnich

Polska ustawa nie przewiduje wprost odpowiedzialności za korzystanie z usług seksualnych prostytutek. Jeśli osobą prostytuującą się jest małoletni, karalność korzystania ze świadczonych przez niego usług zależy od dwóch czynników:

- a) wieku małoletniego,
- b) sposobu działania sprawcy.

Ad. a) Czynności seksualne z osobą do 15. roku życia są w Polsce zabronione pod groźbą kary. Zgodnie z art. 200 § 1 kk, kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, podlega karze pozbawienia

wolności od lat 2 do 12. Zatem, co do zasady, kontakt seksualny z małoletnim do ukończenia przez niego 15. roku życia będzie czynem zabronionym.

Natomiast wobec małoletnich w wieku od 15 do 18 lat kontakt ten będzie co do zasady dozwolony, chyba że korzystający z usług seksualnych działa w sposób określony w przepisach art. 197–199 kk (zob. punkt b).

Ad. b) Wspomniane wyżej przepisy (art. 197–199 kk) przewidują odpowiedzialność karną za doprowadzanie do kontaktów seksualnych za pomocą następujących środków:

- 1) przemocy, groźby bezprawnej lub podstępem (zgwalcenie — art. 197 kk).

- 2) wykorzystania bezradności innej osoby lub wynikającego z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej braku zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem (**art. 198 kk**),
- 3) nadużycia stosunku zależności lub wykorzystania krytycznego położenia (**art. 199 § 1 kk**),
- 4) nadużycia zaufania lub przez udzielenie korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy (dotyczy wyłącznie małoletnich — **199 § 3 kk**).

Jednakże, we wszystkich wskazanych wyżej czynach zabronionych, znamieniem jest „doprowadzenie” pokrzywdzonego do obcowania płciowego (lub poddania się albo wykonania innej czynności seksualnej). Jak podkreśla M. Filar, doprowadzenie oznacza przywiedzenie ofiary (określonymi wyżej środkami) do takiego stanu, w którym — wbrew własnej woli lub przynajmniej w braku pozytywnej decyzji co do podjęcia określonych czynności seksualnych — staje się ona uczestnikiem takich czynności (Filar 2008, s. 1291).

Warto szczególnie uwagę zwrócić na art. 199 § 3 kk. Jak wskazuje A. Marek, przepis ten rozszerza zakres ochrony małoletnich, obejmując penalizacją doprowadzenie małoletniego do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, przez nadużycie zaufania lub udzielenie małoletniemu korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy. W niniejszym opracowaniu istotną rolę pełni drugi z ww. sposobów działania sprawcy, polegający na **przekupieniu małoletniego** (np. za pomocą pieniędzy, upominku) (Marek 2007). Jak wskazuje ww. autor, przepis art. 199 § 3 kk jest w polskim piśmiennictwie wysoce kontrowersyjny (z uwagi zwłaszcza na różnicę między wiekiem odpowiedzialności karnej (17 lat) a górną granicą małoletności (18 lat)). Możliwa jest, przynajmniej hi-

potetycznie, kuriozalna sytuacja, iż sprawcą uwiedzenia osoby mającej niespełna 18 lat może być osoba 17 letnia, która „nadużyła zaufania” pokrzywdzonego lub udzieliła jej korzyści lub jej obietnicy (szerzej zob.: Filar 2006, Marek 2007).

Wobec tego — upraszczając — karalność stosunków seksualnych z małoletnimi w wieku od 15. do 18. roku życia zależy będzie od zastosowanych przez sprawcę środków oraz od tego, czy przez ich zastosowanie sprawca „doprowadził” pokrzywdzonego do określonej czynności seksualnej. Nawet więc samo udzielenie korzyści lub jej obietnicy małoletniemu nie jest wystarczające dla poniesienia odpowiedzialności karnej przez daną osobę, pozostaje bowiem konieczność wykazania jej, że doprowadziła małoletniego do określonej czynności seksualnej.

Konkludując, w prawie polskim istnieje **trudność w uznaniu za czyn zabroniony zachowania polegającego na korzystaniu z usług seksualnych małoletniego w wieku od 15. do 18. roku życia**, o ile kontakt seksualny odbywa się za **obopólną zgodą i nie jest „wymuszony” kwalifikowanymi środkami działania sprawcy** (wymienionymi w punktach 1–4 powyżej).

Jednocześnie należy dodać, że sam fakt dobrowolnego prostytuowania się przez małoletniego w wieku 15–18 lat nie wyłącza możliwości poniesienia odpowiedzialności karnej przez sprawcę, jeśli w tym konkretnym wypadku małoletni nie zgodzi się na kontakt seksualny i jest doprowadzony do niego za pomocą kwalifikowanych środków. Jak bowiem wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 czerwca 1971 r., „nawet kobiety uprawiające zarobkowo nierząd korzystają z ochrony karnoprawnej w zakresie seksualnym. Stąd też stanowi przestępstwo (...) doprowadzenie prostytutki w drodze przemocy, groźby bezprawnej lub podstępnie do poddania się czynowi nierządnemu lub do wykonania takiego czynu” (KZS 1996).

Tabela 1. Wybrane przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, stan prawny na 2 grudnia 2010 r.

Artykuł	Znamiona przestępstwa	Grożąca kara
Art. 199 § 1 kk	<ul style="list-style-type: none"> doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia 	kara pozbawienia wolności do lat 3
Art. 199 § 2 kk	Art. 199 § 1 kk, popełnione na szkodę małoletniego	kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5
Art. 199 § 3 kk	<ul style="list-style-type: none"> doprowadzenie małoletniego do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności przez nadużycie zaufania lub udzielenie mu korzyści majątkowej lub osobistej, albo jej obietnicy 	kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5
Art. 200 § 1 kk	<ul style="list-style-type: none"> obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszczenie się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej, lub doprowadzenie jej do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania 	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12
Art. 203 kk	<ul style="list-style-type: none"> doprowadzenie innej osoby do uprawiania prostytucji przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub wykorzystując stosunek zależności lub krytyczne położenie 	kara pozbawienia wolności od roku do lat 10
Art. 204 § 1 kk	<ul style="list-style-type: none"> nakłanianie innej osoby do uprawiania prostytucji lub ułatwianie jej tego w celu osiągnięcia korzyści majątkowej 	kara pozbawienia wolności do lat 3
Art. 204 § 2 kk	czyrpanie korzyści majątkowej z uprawiania prostytucji przez inną osobę	kara pozbawienia wolności do lat 3
Art. 204 § 3 kk	Art. 204 § 1 lub § 2 popełnione na szkodę małoletniego	kara pozbawienia wolności od roku do lat 10

Tabela 2. Prawomocne skazania osób dorosłych za wybrane przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, (źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości).

Artykuł	Liczba skazanych w roku					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Art. 199 kk	18	13	15	7	3	1
Art. 200 § 1 kk	574	818	332	508	597	742
Art. 203 kk	14	28	21	24	14	26
Art. 204 § 3 kk	15	20	20	29	12	18
Art. 204 § 3 kk w zw. z § 1	5	10	8	3	4	-
Art. 204 § 3 kk w zw. z § 2	9	11	9	15	7	8

Odpowiedzialność osoby, która świadczy usługi seksualne

Świadczenie usług seksualnych za wynagrodzeniem (prostytuowanie się), zarówno przez osoby małoletnie, jak i dorosłe nie jest w Polsce zagrożone sankcją karną. Jednakże w przypadku osób, które nie ukończyły lat 18 i wykazują przejawy demoralizacji, stosuje się szczególną formę odpowiedzialności — określoną w przepisach ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich³.

Jak wskazuje się w orzecznictwie, demoralizacja jest trwałą tendencją nieletniego do określonego zachowania — naruszania norm, które są społecznie akceptowane. Nie polega na pojedynczym, lecz na wielokrotnym zachowaniu odbiegającym od przyjętych reguł moralnych (KZS 2004). W przypadku stwierdzenia, iż osoba do 18. roku życia wykazuje oznaki demoralizacji, sąd może zastosować określone ustawą środki, w tym zarówno środki wobec nieletnich, jak i wobec ich rodziców. Wobec nieletnich sąd rodzinny może m.in.:

- 1) zobowiązać nieletniego do określonego postępowania, w tym do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach;

- 2) ustanowić nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekuna;
- 3) zastosować nadzór kuratora;
- 4) skierować do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją;
- 5) orzec umieszczenie w rodzinie zastępczej, w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo w młodzieżowym ośrodku socjoterapii (art. 6 uopn).

Sąd rodzinny może ponadto zobowiązać rodziców lub opiekuna m.in. do poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, poradnią psychologiczno-pedagogiczną lub inną poradnią specjalistyczną (art. 7 uopn).

Zatem, o ile prostytuowanie (jako proceder, a więc nie jednokrotne zachowanie się) w danej sytuacji będzie można zakwalifikować jako „wielokrotne zachowanie odbiegające od przyjętych reguł moralnych”, osoba do 18. roku życia, świadcząca usługi seksualne, będzie mogła ponieść odpowiedzialność na gruncie uopn, a sąd będzie mógł tym samym zastosować wobec niej (lub jej rodziców) wymienione wyżej środki.

Podsumowanie

Z analizy polskich przepisów prawnych dot. karalności korzystania z usług seksualnych małoletnich i odpowiedzialności prostytuujących się małoletnich⁴ wynika, iż:

1. Większość form odpowiedzialności (karna, przewidziana w kk, odpowiedzialność nieletnich z uopn) dotyczy właści-

wie wyłącznie zachowań cechujących się wielokrotnością, rozciągnięciem w czasie. Mówimy bowiem o prostytucji jako o procederze, a nie o jednorazowym działaniu.

2. Brak jednoznacznej interpretacji przepisów w przypadku kontaktów seksual-

³ Tekst jednolity: Dz.U. z 2010 Nr 33, poz. 178; dalej jako: uopn.

⁴ Nazywanych w przepisach uopn „nieletnimi”.

nych za wynagrodzeniem z małoletnimi w wieku od 15. do 18. roku życia (zwłaszcza jeśli kontakty te są ze strony małoletniego dobrowolne lub wręcz przez niego zainicjowane).

Wymienione problemy wynikają przede wszystkim z przyjęcia w art. 200 kk wieku do-

puszczalności kontaktu seksualnego z dzieckiem (od 15 lat) — a więc z przyznania (na gruncie prawa karnego) małoletnim od 15. do 18. roku życia wolności decydowania o swoim życiu seksualnym. Problem wynika także z użycia przez ustawodawcę w art. 199 § 3 kk terminu „doprowadzenie”, który wskazuje na brak woli ze strony pokrzywdzonego.

2. Analiza aktów prawa międzynarodowego i europejskiego

Prawo międzynarodowe

Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.⁵, w art. 34 zobowiązała Państwa–Strony do ochrony dzieci przed wszelkimi formami wyzysku seksualnego i nadużyć seksualnych. Zgodnie zaś z art. 1 Konwencji o prawach dziecka, „dzieckiem” jest każda istota ludzka w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka użyta ona wcześniej pełnoletność”.

Wyjaśniając to wyłączenie, należy odnieść się do art. 10 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. — Kodeks cywilny⁶, zgodnie z którym pełnoletnim jest, kto ukończył lat osiemnaście. W § 2 wzmiankowanego przepisu ustawodawca wprowadził wyjątek, wskazując, iż przez zawarcie małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletność. Jednakże zasadą jest, iż osoba do 18. roku życia jest traktowana przez polskie organy jako osoba małoletnia⁷.

We wzmiankowanym przepisie art. 34 Konwencji o prawach dziecka, Państwa–Strony zobowiązały się do podjęcia wszelkich właściwych kroków o zasięgu krajowym, dwustronnym oraz wielostronnym dla przeciwdziałania:

- a) nakłanianiu lub zmuszaniu dziecka do jakichkolwiek nielegalnych działań seksualnych,
- b) wykorzystywaniu dzieci do prostytucji lub innych nielegalnych praktyk seksualnych,
- c) wykorzystywaniu dzieci w pornograficznych przedstawieniach i materiałach.

Jednocześnie art. 19 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka wskazuje na obowiązek Państw–Stron podjęcia wszelkich właściwych kroków w dziedzinie ustawodawczej, administracyjnej, społecznej oraz wychowawczej dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych, dzieci pozostających pod opieką rodzica(ów), opiekuna(ów) prawnego(ych) lub innej osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem.

Zobowiązania państw w zakresie zwalczania i przeciwdziałania prostytucji dziecięcej przewidziano także w następujących aktach prawa międzynarodowego:

- 1) Konwencja Nr 182 Międzynarodowej Organizacji Pracy, dotycząca zakazu i natchmiastowych działań na rzecz elimi-

⁵ Ratyfikowana przez Polskę, Dz.U. z 2000 Nr 2, poz. 11; dalej jako: Konwencja o prawach dziecka.

⁶ Dz.U. z 1964 Nr 16, poz. 93 ze zm.; dalej jako: kc.

⁷ Tak też w dalszej części tekstu, małoletni to osoba do 18. roku życia.

- nowania najgorszych form pracy dzieci, przyjęta 17 czerwca 1999 r. w Genewie⁸;
- 2) Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii przyjęty w dniu 25 maja 2000 r. w Nowym Jorku⁹.

Ad 1. W Konwencji Nr 182 zdefiniowano pojęcie „najgorszych form pracy dzieci”. Objęło ono m.in.: **korzystanie**, angażowanie lub proponowanie dziecka do prostytucji, produkcji pornografii lub przedstawień pornograficznych (art. 3 pkt b). Zgodnie z art. 2 Konwencji Nr 182, określenie „dziecko” ma zastosowanie do wszystkich osób poniżej 18. roku życia.

Ratyfikując Konwencję Nr 182, Polska zobowiązała się do opracowania i realizowania (jako priorytetowych) programów działania na rzecz eliminowania najgorszych form pracy dzieci (art. 6 ust. 1 Konwencji). Jednocześnie art. 7 ust. 1 zobowiązał Państwa-sygnatariuszy do podjęcia wszelkich niezbędnych środków w celu m.in. zapewnienia stosowania sankcji karnych i, gdzie to właściwe, innych sankcji w uregulowanym Konwencją zakresie.

Prawo europejskie

Prawo europejskie odnosi się do prostytucji dziecięcej w następujących aktach prawnych:

- 1) Decyzja Ramowa Rady Unii Europejskiej 2004/68/WSiSW z dnia 22 grudnia 2003 r., dotycząca zwalczania seksualnego wykorzystywania dzieci i pornografii dziecięcej¹⁰;
- 2) Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem

17 czerwca 1999 r., Konferencja Ogólna Międzynarodowej Organizacji Pracy na 87. sesji przyjęła Zalecenie Nr 190 dotyczące zakazu i natychmiastowych działań na rzecz eliminowania najgorszych form pracy dzieci (MOP 2010). Postanowienia Zalecenia miały na celu uzupełnienie wzmiankowanych postanowień Konwencji Nr 182. W pkt 12 Zalecenia wskazano na obowiązek zapewnienia przez państwa, by najgorsze formy pracy dzieci były przestępstwami kryminalnymi według prawa krajowego. Wśród tych form wymieniono m.in. „**używanie**, angażowanie lub oferowanie dziecka do prostytucji, produkcji pornografii lub przedstawień pornograficznych”.

Ad. 2. Protokół fakultatywny w art. 2 pkt b) definiuje pojęcie „dziecięcej prostytucji”. Oznacza ono wykorzystywanie dzieci do czynności seksualnych za wynagrodzeniem lub jakąkolwiek rekompensatą w innej formie. Artykuł 3 nałożył na Państwa-Strony zapewnienie, jako minimum, pełnego objęcia swoim prawem kryminalnym lub karnym m.in.: oferowania, uzyskiwania, nabycia lub dostarczenia dziecka w celu prostytucji.

i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, przyjęta przez Komitet Ministrów w dniu 12 lipca 2007 r., podpisana przez Polskę w dniu 25 października 2007 r., do tej pory nieratyfikowana¹¹.

Ad. 1. Decyzja ramowa zobowiązuje Państwa Członkowskie do podjęcia niezbędnych działań w celu zapewnienia poddania karze następujących czynów popełnionych umyślnie:

⁸ Ratyfikowana przez Polskę, Dz.U. z 2004 Nr 139, poz. 1474; dalej jako: Konwencja Nr 182.

⁹ Ratyfikowany przez Polskę, Dz.U. z 2007 Nr 76, poz. 494; dalej jako: Protokół fakultatywny.

¹⁰ Dz.U. WE L 13 z dnia 20.01.2004 r., s. 44; dalej jako: Decyzja ramowa.

¹¹ Tzw. Konwencja z Lanzarote; dalej jako: Konwencja o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem. Konwencję ratyfikowało do tej pory 10 państw.

- a) zmuszanie dziecka do prostytucji lub udziału w przedstawieniach pornograficznych, lub czerpanie z tego zysku, albo wykorzystywanie dziecka w inny sposób do takich celów;
- b) nakłanianie dziecka do prostytucji lub udziału w przedstawieniach pornograficznych;
- c) **uczestnictwo** w czynnościach o charakterze seksualnym z udziałem dziecka:
 - z użyciem przymusu, siły lub groźby,
 - **w zamian za pieniądze lub inne wynagrodzenie jako opłatę** za udział dziecka w czynnościach o charakterze seksualnym,
 - poprzez wykorzystanie stosunku zaufania, władzy lub wpływu na dziecko (art. 2 Decyzji ramowej). Podobnie jak wcześniej przywoływane akty prawne, także decyzja ramowa definiuje „dziecko” jako każdą osobę w wieku poniżej 18 lat (art. 1).

Ad. 2. Konwencja o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem jest, jak się wydaje, środkiem prawnym przewidującym najszerszą ochronę małoletnich przed działaniami o charakterze seksualnym. Tak jak wskazywały to dotychczas omawiane akty prawne, „dzieckiem” według Konwencji jest każda osoba poniżej 18. roku życia.

Realizacja zobowiązań przez Polskę

Biorąc pod uwagę omówione powyżej akty prawa międzynarodowego i europejskiego, należy zauważyć, że dziecko jest w nich definiowane w sposób jednolity (osoba do 18. roku życia), a także, że przewidywana przez ww. akty ochrona dotyczy wszystkich mieszczących się w tym przedziale

Konwencja zobowiązuje Państwa–Strony do przyjęcia środków ustawodawczych lub innych środków w celu zapewnienia karalności zachowania umyślnego polegającego na:

- a) rekrutacji dziecka do prostytucji lub powodowaniu udziału dziecka w prostytucji,
- b) zmuszaniu dziecka do prostytucji lub osiągnięciu z tego korzyści, lub wykorzystywaniu dziecka do tych celów w inny sposób,
- c) **korzystaniu z prostytucji dziecięcej.**

Termin „dziecięca prostytucja” rozumiany ma być przy tym jako wykorzystanie dziecka do czynności seksualnych w sytuacji, gdy zostały przekazane lub obiecane tytułem zapłaty pieniądze lub każda inna forma wynagrodzenia lub świadczenia, bez względu na to, czy tę zapłatę, obietnicę czy świadczenie otrzymało dziecko czy też osoba trzecia (art. 19 Konwencji).

Jednocześnie art. 27 obliguje Państwa–Strony do przyjęcia odpowiednich działań ustawodawczych lub innych działań w celu zapewnienia, aby przestępstwa określone w Konwencji, mając na względzie ich wagę, podlegały efektywnym, proporcjonalnym i odstrasającym sankcjom. Wśród sankcji powinna znaleźć się kara pozbawienia wolności w wymiarze, który pozwala na wszczęcie i przeprowadzenie postępowania ekstradycyjnego.

wiekowym. Wiążące Polskę akty prawne (zwłaszcza Konwencja Nr 182 i Decyzja ramowa) obligują państwo do wprowadzenia karalności nie tylko za „zmuszanie” małoletniego do prostytucji, ale także za korzystanie z usług małoletnich prostytuujących się¹². Akty te nie uzależniają więc karalności

¹² W tłumaczeniach ww. aktów prawnych znajdują się następujące sformułowania: „uczestnictwo w czynnościach o charakterze seksualnym z udziałem dziecka w zamian za pieniądze lub inne wynagrodzenie jako opłatę” (Decyzja ramowa) oraz „używanie dziecka do prostytucji” (Konwencja nr 182).

ści korzystania z usług seksualnych małoletnich za wynagrodzeniem ani od wieku małoletniego (chronione wszystkie osoby do 18. roku życia), ani też od woli małoletniego (czy jej braku) świadczenia takich usług.

Wprost do konieczności penalizacji zachowania umyślnego, polegającego na korzystaniu z prostytucji dziecięcej (osoba do 18. roku życia) odnosi się Konwencja o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem (nieratyfikowana jeszcze przez Polskę).

Także w zaleceniach wydanych po rozpatrzeniu raportów krajowych dot. wdrow-

żenia protokołu fakultatywnego¹³, Komitet Praw Dziecka wyraził zaniepokojenie brakiem definicji „dziecięcej prostytucji” w polskim Kodeksie karnym, a także brakiem wyraźnej ochrony w Kodeksie karnym dzieci w wieku od 15 do 18 lat przed dziecięcą pornografią i dziecięcą prostytucją. Dlatego Komitet wezwał Państwo–Stronę do pilnego wprowadzenia w polskim prawie karnym definicji „dziecięcej prostytucji” oraz do zagwarantowania, że dzieci w wieku od 15 do 18 lat będą wyraźnie chronione m.in. przed dziecięcą prostytucją¹⁴.

3. Konkluzje i zalecenia

Porównując obowiązujący stan prawny ze zobowiązaniami Polski podjętymi na gruncie prawa międzynarodowego i europejskiego, należy wskazać, iż Polska nie wypełniła do chwili obecnej obowiązku wprowadzenia jednoznacznego zakazu korzystania z usług seksualnych małoletnich do 18. roku życia za jakąkolwiek formą wynagrodzenia. Zmianę prawa zapewniającą penalizację ww. zachowania należy mieć na uwadze także w perspektywie ratyfikacji przez Polskę Konwencji o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem.

Opisywany stan rzeczy wynika przede wszystkim z:

- 1) ustalenia granicy wiekowej dopuszczalnego kontaktu seksualnego na 15 lat (art. 200 kk);
- 2) uzależnienia odpowiedzialności karnej sprawcy za kontakt seksualny za wynagrodzeniem z osobą od 15 do 18 lat od „doprowadzenia”, a więc od działania, inicjatywy sprawcy (art. 199 § 3 kk).

Należy więc postulować zmiany w polskiej ustawie karnej, które wprowadzą penalizację zachowań polegających na **korzystaniu z prostytucji dziecięcej, przy czym odpowiedzialność ta winna być niezależna od woli i zgody pokrzywdzonego małoletniego na kontakt seksualny, a przepis winien objąć ochroną małoletnich do 18. roku życia**. Wypełniając zalecenia Komitetu Praw Dziecka, należałoby także wprowadzić do kk definicję prostytucji dziecięcej (w tym zakresie można posiłkować się definicją wprowadzoną w art. 19 Konwencji o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem).

Jednocześnie należy postulować ratyfikację Konwencji o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem, która — poza wzmiankowanymi — zawiera także wiele innych, niezwykle istotnych dla ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym zapisów¹⁵.

¹³ Rozpatrzenie raportów złożonych przez Państwo–Stronę na podstawie art. 12 ust. 1 Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii, CRC/C/OPSC/POL/CO/1, Październik 2009, tłumaczenie: www.men.gov.pl.

¹⁴ Strona 6 tłumaczenia.

¹⁵ Omawianie ich przekracza jednak zakres przedmiotowy niniejszego opracowania.

The article discusses Polish and international legal regulations focusing on various aspects of child prostitution, understood as the use of children for sexual services performed in exchange for financial or other benefit.

Literatura

- Filar M. (2008), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa, wydanie I.
 Filar M. (2010), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa, wydanie II.
 Filar M. (2006), „*Druga*” nowelizacja kodeksu karnego dotycząca tzw. przestępstw seksualnych, PiP, nr 3, s. 44–46, za: A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, LEX 2007, wyd. IV.
 KZS (1996), Sygn. akt II KR 86/71, *Krakowskie Zeszyty Sądowe (dodatek)*, z. 1, poz. 2.
 KZS (2004), Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 marca 2004 r., II AKa 531/2003, *Krakowskie Zeszyty Sądowe*, z. 9, poz. 46.
 Marek A. (2007), *Kodeks karny. Komentarz*, LEX, wyd. IV.
 MOP (2010), www.mop.pl.
 Piórkowska–Flieger J. (2007), w: *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. T. Bojarskiego, Warszawa, wydanie II.

O AUTORACH

OLGA TROCHA jest prawnikiem, absolwentką Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Ukończyła aplikację prokuratorską przy Prokuraturze Apelacyjnej w Warszawie. Pracuje w Fundacji Dzieci Niczyje w projekcie „Dziecko – świadek szczególnej troski”. Współpracowała ze Stowarzyszeniem Interwencji Prawnej, gdzie udzielała porad prawnych związanych z rodzicielstwem zastępczym i przysposobieniem. Stale współpracuje z *Monitorem Prawniczym*.

AGNIESZKA POPŁAWSKA jest absolwentką psychologii Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej. Przez wiele lat działała w organizacji Stowarzyszenie Lambda Warszawa w programie „Profilaktyka HIV/AIDS” m.in. wśród osób świadczących usługi seksualne, a obecnie prowadzi poradnictwo internetowe dla młodzieży w kwestiach związanych ze stresem, uzależnieniami i przemocą. Od 2010 r. jest związana z Fundacją Dzieci Niczyje, gdzie zajmuje się realizacją programu „Dzieciństwo bez krzywdzenia — ku lepszemu systemowi ochrony dzieci w Europie Środkowo-Wschodniej” oraz Programu na rzecz dzieci–ofiar handlu i dzieci cudzoziemskich bez opieki.